

Utviklingstrekk for Agder

Til arbeidet med revidering av Regionplan Agder 2030 – regional planstrategi, er det utarbeidet et kunnskapsgrunnlag som beskriver viktige utviklingstrekk for Agder.

[“Kunnskapsgrunnlag Regionplan Agder 2030 – regional planstrategi”](#)

For mer detaljert informasjon om utviklingen på Agder vises det til [Agdertall.no](https://agdertall.no).

Agder er en region i økonomisk og befolkningsmessig vekst. De siste ti årene har Agder vært en av landets raskest voksende regioner i folketall, og den viktigste årsaken er innvandring. Nær en av fem egder er innvandrere eller barn av innvandrere. Befolkningsveksten er imidlertid ujevnt fordelt. Veksten er høyest i Kristiansandsregionen, mens flere innlandskommuner har en svak vekst og ville opplevd befolkningsnedgang uten innvandring. Det er en trend at flere velger å bo sentralt, både i by- og bygdesentrum.

Det fødes færre barn, og eldre utgjør en stadig større andel av befolkningen. Samtidig blir andelen av befolkningen som er i arbeidende alder mindre. Dette utviklingstrekket er synlig over alt, men er aller sterkest i distriktskommunene. Flere eldre betyr sterkt økende behov for tjenester rettet mot denne gruppen. Dette vil stille offentlig sektor overfor store utfordringer i årene som kommer, og sannsynlige konsekvenser vil blant annet være økende rekrutteringsutfordringer og press på kommunale driftsbudsjett. Når andelen av befolkningen i arbeidsfør alder synker, vil alle sektorer oppleve mangel på arbeidskraft og kompetanse. Færre hender må løse flere oppgaver.

Hendelser som følge av mer ekstremvær, men også andre hendelser de siste årene gjør at sikkerhet og beredskap har blitt satt på agendaen på en annen måte enn tidligere. Regionalt og lokalt nivå må ha en god grunnberedskap og krisehåndteringsevne som fungerer uavhengig av hva som inntreffer. Digitalisering innebærer økt risiko, da digitale tjenester er avhengig av at elektronisk kommunikasjon fungerer. Digitaliseringen og det grønne skiftet øker behovet for høy oppetid på kraftforsyning og elektronisk kommunikasjon.

Miljømessig bærekraft

Tapet av natur øker. Viktige årsaker er nedbygging, overhøsting og andre arealbruksendringer, både på land og til vanns. Mange arter står i fare for å forsvinne som følge av slik nedbygging, også i Agder. Bygging av infrastruktur og andre anlegg fører til reduserte og oppstykkede leveområder for artene rundt oss. Økosystemenes evne til å levere tjenester som tilgang til friluftsliv, CO₂-lagring og beskyttelse mot ekstremvær blir svekket når vi tar naturarealer i bruk til nye formål.

I desember 2022 skrev Norge og 192 andre stater under på [FNs naturavtale](#) - “naturens Parisavtale”. Målet med avtalen er å stanse og reversere tapet av natur globalt. Dette skal oppnås ved å sette natur i fokus ved all arealforvaltning, verne og bevare 30 prosent av hav- og landområder, restaurere 30 prosent av ødelagt natur, stanse utryddelsen av arter. Bevaring av natur henger tett sammen med klima og klimatiltak. Nedbygging og fysiske inngrep i økosystemer forårsaker betydelige direkte utslipp av lagret karbon til atmosfæren, og hindrer naturlig opptak og lagring av CO₂. ([Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren](#)).

I Agder har 62 % av vann (innsjø, elv og kystvann) moderat, dårlig eller svært dårlig økologisk tilstand, og langs kysten har vi økosystemer i ubalanse og tilbakegang i fisk- og sjøfuglbestander. I disse vannforekomstene er det behov for at miljøforbedrende og/eller gjenopprettende tiltak [iverksettes](#).

Byspredning på Agder, i form av omfattende bolig- og næringsutbygging og store arealreserver utenfor definerte tettsteder, utgjør stort arealbruk med nedbygging av både naturområder og dyrket mark. Eksisterende planer åpner for tilnærmet dobling av areal i landsdelen som kan bebygges. Agder fylkeskommune har utarbeidet arealregnskap for alle kommuner på Agder. Ved revisjon av kommuneplanens arealdel kan arealregnskapet hjelpe kommunene til bedre oversikt og mer bærekraftig arealbruk.

Klimaendringer er en global utfordring som også merkes i Agder, i form av økt ekstremvær med mer nedbør, flere flommer, flere skred og varmere havtemperaturer. Agder har langt igjen for å nå det norske målet om 55 prosent reduksjon av klimagassutslipp innen 2030. Potensialet og handlingsrommet for å redusere utslippene er størst innenfor transportsektoren (sjø og land), industri og jordbruk. Det bør derfor satses mer på; å redusere transportbehovet, mer klimavennlig transport som kollektivtrafikk, sykling og gåing, samt overgang til nullutslippsdrivstoff som elektrisitet og hydrogen.

Andre tiltak for å redusere utslipp i Agder er knyttet til økt energieffektivisering og omlegging til en mer sirkulærøkonomi, dette gjelder både i privat husholdninger, offentlige virksomheter og næringslivet/industrien. Industrien har spesielt store muligheter for reduksjon av klimagassutslipp. Dette gjelder først og fremst innenfor erstatning av fossilt kull, samt karbonfangst og lagring. Av tiltak som kan realiseres innen 2030 er planene om karbonfangst på Returkraft (145 000 tonn CO₂). Dette tiltaket vil være avgjørende for om vi skal klare å nå klimamålene.

Overgangen til et lavutslippssamfunn krever ytterligere produksjon av fornybar energi og mer effektiv fordeling av energi. Dette kan innebære avveininger mellom natur og infrastruktur. Smarte løsninger i strømmettet, lokal kraftproduksjon nær kraftbehovet kombinert med gode løsninger for lagring og deling av energi, kan redusere behovet for tiltak som koster natur. Ett viktig bidrag for å få dette til vil være å styrke Agders innsats innen forskning, utvikling og innovasjon.

Sosial bærekraft

God helse og livskvalitet er en grunnleggende forutsetning for menneskers mulighet til å nå sitt fulle potensial og for å bidra til utvikling i samfunnet. Den enkeltes helsetilstand henger nøye sammen med andre utviklingstrekk i samfunnet, og påvirkes av miljø, økonomi og sosiale forhold.

Det er systematiske forskjeller i helse, helseatferd og levekår innenfor ulike sosiale og økonomiske grupper i samfunnet. De med best helse, får enda bedre helse, mens blant de med dårligst helse, så forsterkes den dårlige helsa ytterligere. Minoritetsgrupper er ofte sårbare. Sosiale ulikhet er en økende utfordring nasjonalt, og Agder har større utfordringer enn landsgjennomsnittet.

Sammenlignet med andre fylker, har Agder høyt utenforskap fra arbeidslivet. Lav sysselsetting i befolkningen følges av høy andel uføre og mottakere av arbeidsavklaringspenger. Agder er også den regionen i Norge som har lavest andel av innvandrere i arbeid, og har i tillegg lav andel kvinner i lederstillinger og høy andel kvinner i deltidsstillinger. Agder preges også av lavere andel innbyggere med høyere utdanning.

Like muligheter til utdanning er vesentlig for å redusere utenforskap. Det å gjennomføre videregående skole er avgjørende for videre utdanning og sysselsetting, og en hovedmålsetting er at flest mulig skal gjennomføre videregående opplæring. I Agder er gjennomføringsgraden på nivå med nasjonalt snitt. Agder har en relativt høy andel personer med yrkesrettet utdanning. Det er et behov for at flere velger de yrkesfaglige programmene som næringslivet etterspør. Samtidig trenger næringslivet ansatte med høyere utdanning.

Sosiale møteplasser i alle livsfaser er viktig for å stimulere til økt deltakelse, opplevelse av tilhørighet og forhindre ensomhet. Fysisk aktivitet, kulturliv og friluftsliv er viktig for opplevd livskvalitet, og arenaer for dette må treffe bredden og sammensetningen i befolkningen.

Frivillig sektor er en sentral del av Agders kulturliv. Bruken av kulturtilbud og deltagelse i fritidsaktiviteter har gått ned i Agder og landet ellers de senere årene. Koronapandemien kan se ut til å ha endret befolkningens vaner og preferanser, men man vet ikke om dette vil være varige endringer.

Gode mobilitetsløsninger, blant annet ved tilgang til kollektivtilbud og mulighet for å gå og sykle til daglige gjøremål er viktig for folks deltakelse i både arbeidsliv og andre aktiviteter. Stedsutvikling som vektlegger nærhet mellom bolig, service og tjenester i samspill med utvikling av nye mobilitetsløsninger kan senke terskelen for å delta.

Økonomisk bærekraft

Agder er en utadrettet region med lange tradisjoner for internasjonalt samarbeid. Agder har innbyggere fra omtrent 165 land, mange utenlandske studenter og arbeidstakere, og en rekke transportforbindelser til utlandet. Internasjonalt arbeid er viktig for at Agder skal bli en mer attraktiv, innovativ, inkluderende og lærende region. I internasjonalt samarbeid ligger det store muligheter for å utveksle kunnskap som bidrar til mer forskning, utvikling og innovasjon, og til å profilere Agder som en attraktiv region utad.

Agder er en region som er rik på fornybar kraft. Det gir gode forutsetninger for vekst og er et konkurransefortrinn ved etablering av kraftforedlende industri. Ved omstilling til framtidens næringsliv vil Agder kunne bygge på sin verdensledende kompetanse innenfor en rekke ulike industrielle felt. Agder er en industriregion der prosess- og mekanisk industri og leverandørindustri for olje- og gassvirksomhet står særlig sterkt. Næringslivet i landsdelen er blant landets største eksportører av industrielle produkter. Eksporten er basert på leveranser til olje- og gassektoren, solcelle-, vindmølle- og bilindustrien, farmasøytisk industri, samt høyteknologisk bearbeiding av metaller.

Agder har sterke klynger og nettverk bla innen leverandørindustri, prosessindustri, reiseliv og IKT, og fremvoksende nettverk blant annet innen marine næringer, trebaserte næringer og digital handel. Innenfor flere av disse næringene skjer det en betydelig digitalisering, automatisering og robotisering. Teknologi rundt kunstig intelligens er i kraftig utvikling, og vil få stor betydning for ressursbruk og for hvordan tjenester utføres og mottas i fremtiden.

Agder er en gründerregion med relativt sett flere nyetableringer og høyere overlevelsesrate enn gjennomsnittet for fylkene. Både aktivitet og næringsstruktur varierer imidlertid mye kommunene imellom. Flere kommuner, særlig i distriktene, har et ensidig arbeidsmarked med få kompetansearbeidsplasser, og lang reisetid til steder med variert arbeidsmarked. Dette er en av hovedårsakene til kjønnsulikhetene i arbeidslivet vårt. Agder har et veldig godt utbygd bredbåndstilbud, som stadig utvikles videre. Dette er viktig for innbyggere, tjenester, næringsliv og arbeidsliv i hele fylket, og bidrar til å redusere avstandsulemper.